

Erik Blomqvist
Miljö- och samhälls -
byggnadsavdelningen
Kulturmiljöenheten
010-22 36 206
erik.f.blomqvist@lansstyrelsen.se

Angående utveckling av kulturmiljön i Nydala, Värnamo kommun i Jönköpings län

Inledning

Länsstyrelsen bjöd in till möte 2019-04-05 för att tillsammans med berörda intressen dryfta frågor kring en eventuell utveckling av kulturmiljön i och kring Nydala klosterområde. Tanken med sittningen var i första hand att lyssna in de olika parternas tankar kring nuläge och framtid, samt ge både ett kommunalt och statligt perspektiv för kommande möjligheter i området. Mötet inleddes med en presentationsrunda.

Deltagare:

Maria Berglund	Värnamo kommun, destinationsutvecklare
Karin Fritz	Värnamo Näringsliv (Värnamo kommun)
Anna Sandqvist	Värnamo kommun, landsbygdsutvecklare & EU-samordnare
Arne Stenvall	Nydala Byalag
Kristina Örlander	Nydala Byalag
Maria Haneskog	Värnamo kommun, kulturarvspedagog
Jan-Ivar Arvidsson	Nydala Bygdebolag
Berit Lundberg	Nydala Klosterträdgårdsförening
Kerstin Hägerström	Klosterträdgården, ordf.
Göran Karlsson	Nydala Bygdebolag
Peter Andersson	Värnamo kommun, kommunantikvarie
Tobias Munkholm	Värnamo pastorat, kyrkogårdschef
Erik Wiberg	Linnéuniversitetet, samt tidigare Nydala klostervänner
Doris Fransson	Nydala Hembygdsförening
Jan Tullberg	markägare och boende i ena herrgårdsflygeln
Fredrik Tullberg	boende i ena herrgårdsflygeln
Roy Gustafsson	ägare till herrgårdsbyggnaden
Charlotta Lydén	ägare till herrgårdsbyggnaden
Anders Kraft	Länsstyrelsen, arkeolog
Anders Wallander	f.d. Länsstyrelsen, arkeolog
Erik Blomqvist	Länsstyrelsen, byggnadsantikvarie

Ej närvarande:
Kurt Andersson

Föreningen Munkaleden

För dagen hade Länsstyrelsen och Anders Wallander sammanställt diskussions-/informationspunkter, som i vart fall kunde följas någotsånär. I huvudsak diskuterades följande:

1. Vad har just din/er verksamhet för vision i Nydala, och vad krävs för att den ska uppfyllas? + Hur ser det ut nu?

- a. Representant för byalaget inledde med en redovisning av föreningens stadgar, samt det återkommande årliga arbetet. Man lägger bland annat mycket tid på "Krönikespelet", ca 3000 mantimmar/år. Klosterträdgården kräver också mycket resurser, ca 200 timmar. Verksamheten bygger mycket på ideella krafter och att åta sig ytterligare arbetsuppgifter upplevs som betungande.
- b. Infrastrukturen anses vara eftersatt och en utveckling av den samma en förutsättning för att kunna serva besökare. Bussförbindelserna till och från Nydala är undermåliga och en utveckling upplevs som en förutsättning för tillgängligheten i området. Nedskräpning är ett problem varför det också behövs fler soptunnor, vilket blir än viktigare vid en högre besöksfrekvens.
- c. Övernattningsmöjligheterna är begränsade. I hembygdsföreningens lokal norr om kyrkogården finns möjlighet till enklare övernattnings för dem som vandrar någon av pilgrimslederna. Närmsta övernattnings är annars på Timjan Restaurang & Café, ca 4,5 km från Nydala.

Vid arrangemanget Rusken runt öppnas en del hem upp för logi. Skyltningen skulle i detta sammanhang behöva underhållas i högre utsträckning. Vidare finns cykeluthyrning i Långö där man också säljer fiskekort.

- d. I huvudsak är Länsstyrelsen ambition att öka attraktionskraften i området med fokus på miljön som just kulturmiljö. I detta sammanhang är Jan Tullberg som ägare till markområdet mellan klosterkyrkan och herrgården en av nyckelpersonerna. Inom området finns bebyggelsestrukturer av mycket höga kulturhistoriska värden, bland annat en medeltida stallbyggnad som ingick i klosterverksamheten, samt ett antal byggnader från 1700-talet som tjänat herrgården och som i vilket fall bibehållit en exteriör ålderdomlig karaktär. Jan äger även marken öster om

kyrkogården där bland annat två ruinställda medeltida stenhus finns. Länsstyrelsen önskar föra vidare dialog med Jan och hans son Fredrik om att tillgängliggöra området i högre grad. Hur detta i så fall ska ske är fortsatt öppet för dialog. Man kan exempelvis tänka sig någon form av vandringsstråk med kompletterande skyltning genom området från klosterstallet och mot klosterområdet.

- e. Värnamo kommunen redogjorde för att Nydala idag är en av de främsta kulturmiljödestinationerna i kommunen. De sammanstrålande pilgrimslederna är av stor betydelse och populära vandringsstråk, vilket man även lagt en del resurser på. Kommunen håller vidare med om att kollektivtrafiken varit ett nedprioriterat kapitel, men att politikerna nu är intresserade av att se över möjligheterna till att utveckla förbindelserna till och från Nydala.

Kommunen gör en behovsanalys vart fjärde år. Önskemål framfördes från Byalaget/hembygdsföreningen att kommunen låter genomföra en besöksundersökning där man tar reda på varifrån besökarna är, vilka intressen de har och vilka önskemål om service etc. de har. Tillstyrkes av Länsstyrelsen och bör göras redan under kommande turistsäsong. Peter Andersson betonade vikten av att man tänker på helheten och att alla försöker dra åt samma håll och samverkar.

- f. Ägarna till herrgårdsbyggnaden Roy Gustafsson och Charlotta Lydén berättade om deras tankar med huvudbyggnaden. Charlotta uttryckte möjligheten att göra byggnaden ytterligare publik, medan Roy är något mer tveksam. Idag inhyses en butik i bottenplan. Roy berättade vidare om Nydalas historia och lyfte fram miljöns kulturhistoriska värde, och vikten av ett högre synliggörande.
- g. Man upplever att det är svårt och ansträngande att sköta om munkaleden, och vid mötet uttrycktes ett önskemål om ökade resurser för detta. De arbetslag som tidigare funnits på Värnamo kommun för att bland annat ombesörja fornvården finns tyvärr inte längre. Länsstyrelsen har tidigare varit delfinansierare vad gäller fornvården. Vid de nu ändrade förhållandena kommer Lst att söka hitta andra vägar för skötseln av dessa områden, kanske genom att markägarna själva genom en årlig summa kan stå för skötseln.

- h. Kyrkan har årligen ca 25–30 000 registrerade besökare. Detta är enbart under kyrkans öppethållande varför besöksantalet tom är ännu större.
- i. Erik Wiberg framförde att det bör finnas en samlad plan för Nydala, med fokus på riksintresset, som i korta drag inbegriper klostret och herrgården. Vi bör också fokusera på att agera gemensamt med ett långsiktigt perspektiv i åtanke. Alla åtgärder bör baseras på motiveringen och yttrycket för riksintresset Nydala, och Länsstyrelsen ha det övergripande ansvaret för att värden bibehålles och tas till vara på bästa sätt.
- j. Klosterträdgården anses nu vara inne i ett förvaltningsstadium, och att dess vision är uppnådd. I arbetet ingår att informera och sprida kunskap. Trädgården tar årligen emot ca 400 elever.

2. Behov av vård- och underhållsplan för byggnaderna på Nydala herrgård?

- a. En vård- och underhållsplan kunde tjäna som ett bra underlag för framtida insatser på bebyggelsen och ruinerna.
- b. Vid exteriör okulärbesiktning bedöms byggnaderna vara i relativt stabilt skick. Troligen handlar det om sedvanligt underhåll, kompletterat med några större insatser. Möjligen är Augustas hus något mer akut än de andra byggnaderna, kanske främst vad gäller grunden.

3. Behov av markanvändningsanalys?

- a. En markanvändningsanalys skulle kunna ge svar på hur marken använts historiskt. Vid mötet diskuterades förutsättningar att med hjälp av markradar kunna utröna strukturer under mark.

4. Behov av en framtida behovs- och nyttjandeanalys av byggnaderna på Nydala herrgård?

- a. En analys av byggnadernas framtida användning skulle kunna vara en del av en förstudie. Här kan man titta på exempelvis vilka byggnader som är lämpliga för övernattnings-, utställningar, etc.

5. Behov av en vård- och underhållsplan för klosterruinerna?

- a. Se punkt 3.
- 6. Finns det några planer för 2023 (880 år sedan Nydala kloster grundande)**
- 7. Nationella kulturarvsdagen 8 sep 2019, idéer kring eventuella teman?**
  - a. Varje år arrangeras en kulturarvsdag över hela landet med syfte att ge alla som är intresserade möjlighet att visa upp kulturmiljöer, konst- och konsthantverk etc.
  - b. Peter Andersson redogjorde för att årets tema är konst och underhållning. En idé kunde vara att visa upp kyrkokonst i eller i anslutning till klosterkyrkan. Frågan är om det förmås arrangeras i år?
  - c. Inga planer framfördes.
- 8. Behov av en översyn av informationsutbudet inom klosterområdet (hemsidor, skyltar och informationsmaterial)?**
  - a. Informationen kring området upplevs som bristfällig. Berit Lundberg hade en önskan om att skyltarna borde kompletteras med texter på flera språk. Framförallt många tyskar besöker Nydala.
  - b. Önskan om en gemensam och utvecklad hemsida kring Nydala lyftes fram.
  - c. Kyrkan håller på att ta fram en app för kyrkogårdsturer och sevärda kulturgravar (kulturgravar.se).
- 9. Vilka nya besöksgrupper ser Värnamo kommun i området?**
  - a. Se punkt 1e.
- 10. Vilka förväntningar har skolorna i Värnamo kommun på Nydalaområdet?**
  - a. Maria Haneskog, bl.a. projektansvarig för medeltidsdagarna i Nydala, redogjorde för hur verksamheten ser ut där idag. Dagarna är mycket uppskattade och hon hoppas på en

fortsättning och jobbar för det. Bra samarbete med de lokala aktörerna.

11. Vilka är hindren för en utökad turism i området?

- a. En viss skepsis uttrycktes för att öka turismen i Nydala. Värnamo kommun och Länsstyrelsen var dock tydliga med att om det ska ske en satsning på området så är detta förenat med en ambition om ett ökat antal besökare. Ett av Länsstyrelsens uppdrag är att se till allmänna intressen och öka tillgängligheten till, och låta fler få ta del av, kulturarvet.

12. Finansieringsformer – Länsstyrelsen, Växjö stift, Värnamo kommun, privata, övriga. Vilka möjligheter finns?

- a. Länsstyrelsen kommer undersöka möjligheten till finansieringen genom förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. Det är länsstyrelsen som handlägger ärenden enligt denna förordning. Förordningen stadgar bland annat att områden av riksintresse för kulturmiljövården är prioriterade i fördelningen av medel. Medlen är i nuläget mer eller mindre uppbokade för relativt långt tid framöver, vilket innebär att det först är till år 2022 som det skulle kunna lösgöras lite större summor. Det kan dock gå att lösgöra medel tidigare vid omfördelningsäskandet från Riksantikvarieämbetet, vilket äger rum en gång på våren och en gång på hösten/årligen. På hösten brukar möjligheterna vara bättre än på våren. Det kan också hända att beviljade projekt inte blir genomförda varför det också finns en möjlighet till omfördelning av under året.
- b. En möjlig finansiering kunde vara genom den så kallade kyrkoantikvariska ersättningen. Vid ett sådant förfarande måste Svenska kyrkan stå som sökande, och det är enbart miljöer skyddade som kyrkliga kulturminnen som kan erhålla en sådan ersättning. Då Länsstyrelsen var i kontakt med stiftsantikvarie Maria Brynielsson meddelade hon att alternativet inte är uteslutet. I så fall är det tänkbart att underhåll och information kring lämningar/strukturer som kan kopplas till kyrkan och klosterverksamheten men som ligger utanför kyrkogården skulle kunna komma i fråga för en inomkyrklig ersättning. Detta kan gälla även utställningar kopplade till kyrka och klosterväsende.

13. Övriga frågor

- a. Något som genomsyrade hela mötet var diskussionerna kring förstudien, som bland annat Anders Wallander redogjorde väl för. Syftet med en sådan studie är att titta på förutsättningarna för att kunna genomföra olika typer av åtgärder.
- b. Byalaget anser att en förstudie bör göras men undrar om det finns pengar till en sådan. På fråga hur en förstudie ska göras beskrev Anders Wallander kortfattat att alla aktörer inom riksintresseområdet och dess närhet kommer att intervjuas där man enskilt ska kunna lämna synpunkter på sin verksamhet idag och i framtiden. En sk SWOT-analys kommer att göras där verksamheternas styrkor, svagheter hot och möjligheter kommer att beskrivas. Förstudien ska leda fram till en verksamhets- och förvaltningsplan med åtgärdsförslag och tidplan som förhoppningsvis alla kan skriva under på och se som sin egen. Planen ska bli ligga till grund för bedömningar vid ansökningar om bidrag och tillstånd etc.
- c. Kommunens turistansvariga betonade vikten av att det finns ett hållbarhetsperspektiv i planen.